

Føroyar Bretland

Nýtt tíðarskeið í viðurskiftunum millum Bretland og Føroyar

„Tað var ein sannur vakurleiki á staðnum av einum slag, eg ikki kann siga frá“

William Morris

Louis Wilson skrivur

Við hesum orðum lýsti kenda bretska skaldið, listamaðurin, teknarin og undangongusosialisturin sína fyrstu mynd av Føroyum, stutt eftir at hann lendi í Tórshavn á sumri 1871. Seinni, tá hann helt leiðina fram til Íslands, var hann framvegis bergtikin av siglitúrnum um Vestmanna-sund eitt ljóst summarmóð og kallaði tað mest stør-sliga sjón, hann nákrantið hevði sæð.

William Morris er bert ein av fleiri navnfrumum bretska gestum, sum hava fingið eina ógloymandi i-mynd av vøkrum og óspiltu føroysku náttúruni. Her hugsi eg eisini um kenda rithovundan John Buchan, hvørs vitjan gav honum í-blastur til at brúka Føroyar (saman við gamla hjálandi-num Sudurrhodesia) sum staðið í síni skaldsøgu „Island of Sheep“. Í 1960 árunum var tað so John Bet-jeman, ið seinni bleiv Poet Laureate (kongaligt skald), sum fangaði lotuna, tá goyggið frá einum hundi gav endurljóð tvortur um Hestfjörð inn á Streym-oyyna, og sum bleiv hugsunarsamur av sjónini, ið ikki kundi samanberast við nákað annað.

A hesum persónliga og serstaka stóði hevur tað verið ein søga um tætt samband millum Føroyar og Bretland ella í øllum fornum við teir lummarnar av bretska sam-felagnum, har fólk av onkrari orsök hava verið noyðt at ferðast út á hesar fjar-skotnu oyggjar. Fleiri ættarlið av bretska sjómenn-um funnu í føroyskum havnum so sum Tvøroyri og Klaksvík eina vælkomna verju fyrj ódnunum í Norð-uratlantshavi. Ein áminning um hetta sambandið kom, tá eg í oktober í fjór var í Aberdeen og hugdi eftir fót-bóltsdystinum millum Skot-land og Føroyar. Í hýru-vogninum fekk navnð Fø-royar uttan nákað bilforaran – ein gamal sjómaður – at minnast aftur á vøkrum gent-urnar í Klaksvík, sum hann minstist úr sínum ungu árum. Sjálvandi var eisini ferðsla hinvegin. Føroyskir fiski-menn gjørdust kendir í bretska fiskibýum so sum Aberdeen, Grimsby og Hull, haðani teir komu at selja sína veiðu. Sum tíðin leið, elvdi hetta til, at smá

føroysk samfeløg vórðu sett á stovn í Bretlandi.

Bretska hersetingin av Føroyum undir seinna ver-aldarbardaga og teir fleiri túsund hermenninir, ið fylgdu við hesum, lat sín egna arv liggja eftir í einum nýggjum sambandi millum bretska og føroyska fólk-ð. Tað nærmasta av hesum sambondinum kom millum bretska hermenn og føy-oyksar kvinnur. Hesar søg-urnar, sagðar av teimum, hvørs liv vórðu broytt mun-andi av hesum krigstíðu-num, verða lagdar fram við hugskygdari innlivan av Kirstin Didriksen í hennara hugvekjandi bók „Kærlæiki undir krignum“.

Burtursæð frá øllum hin-um ávirkanum elvdi bretska hersetingin til eitt nýtt ættarlið av fólki við blóði úr báðum londum í æðrunum.

Hoast óll hesi hjartaligu og sterku bondini hevur tað, burtursæð frá krigsárunum, ongantið verið nákað veru-ligt politiskt samband mill-um Bretland og Føroyar. Tá tað í Bretlandi varð hugsað um Føroyar, var tað sjálv-sagt at venda sær til Dan-markar. Sjálv undir seinna veraldarbardaga, tá tað ikki slapst undan at leggja seg upp í føroysk politisk mál og bretska myndugleikarnir tóku tað stóra stigið at góð-kenna almennu nýtsluna av føroyska flagginum, var ætlanin alla tíðina av handa Føroyar aftur til Danmarkar, tá kriggið var av.

Tað, at bretar so treyðugt vildu leggja upp politiskt, var frá føroyingum uppfat-að ymiskt. Her var tað van-ligt at liva tætt í skugganum av einum stórum hjálanda-veldi, ið var ein hótan móti teirra tilveru sum eitt fólk-a-slag fyrj seg. Hendan uppfat-anin varð borin fram av tí stóra manninum í føy-oykskum politikki í 20. Óld, javnaðarløgmaðurin Petur Mohr Dam, tá hesin talaði til norðurlandaráðið í Reykjavík í 1965. Hann visti á, at føroyska fólk-ð ikki hevði fingið somu lagnu sum brøðrafólk-ð í Hetlandi, „hvørs norður-landska mentan og liv varð svølt av bretska hjálanda-veldinum og altjóða atrátt-amegin.“

Tíðliga í hesi öldini var henda hótanin alt ov sjónlig fyrj føroyingar. Bretskir damptrólarar í hópatali só-ust liggja á føroysku land-

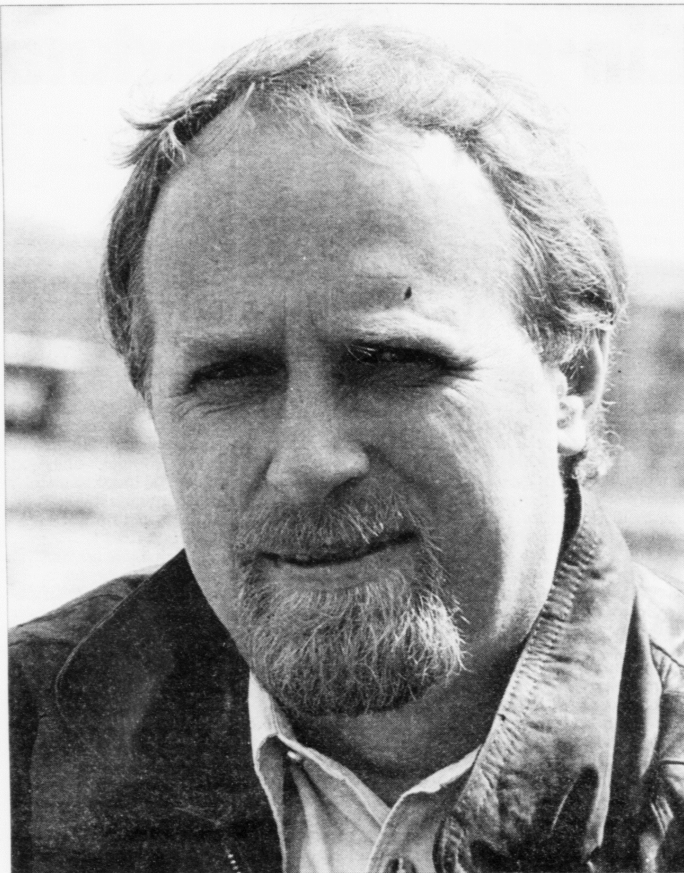
grunnunum, heilt stutt frá landi. Hetta var um at troka føroysku útróðrarmenninar burtur.

Seinni, í 1960 árunum, tá føroyingar langt um leingi tóku stigið at seta fiski-markið longur út, bannaðu bretar føroyskum skipum at landa í bretska havnum.

Bretska vanvirðingin fyrj sínum litla granna norðan-fyrj helt fram heilt upp í 1990 árin, tá bretar settu fram eitt sera órettvist krav um tilfeingi í undirgrundini langt inni í føroyskum sjógv. Sum fyrrverandi danski uttanríkisráðharrin Uffe Ellemann-Jensen á sín egna makaleysa hátt segði tað, so merkti bretska kráv-ð, at fólk í Suduroy kundu spýta í bretska sjógv. Tað hjálpti heldur ikki upp á viðurskiftini, at bretska stjórnin stuðlaði felags-skapum, ið mótmæltu grindadrápi, við at taka hesar felagsskapið við í bretska umboðanina á fundinum hjá IWC.

Hóttanin av at verða gloyptir av bretim fekk nógvar føroyingar at halda seg enn tættari upp at Dan-mark. Líkamikið hvat partar av fólkinum helt um ríks-felagsskapin, so var her eitt land við einum ávisum mentanarligum skyldskapi. Men tað veika í hesum var, at tað úrslitaði í einum hug-burði, har øll sambond við umheimin fóru gjøgnum Danmark. Eitt heldur stutt-ligt dómi um hetta er, at eldra ættarliðið úti á býgd hevur lyndi til at tosa danskt við allar útlendingar, líka-mikið hvaðani hesir koma.

Tað, at bretska varauktan-ríkisráðharrin Tony Lloyd týsdagin kom til Vágar við einum serligum RAF flog-fari, ber boð um, at tað nú er meiningisfult samskipti millum hesi bæði londini. Danska avgerðin í 1992 at handa føroyska landsstýri-num ábyrgdina av rævu-num í føroysku undirgrundini broytti alt. Bretland hevur áðannað, at tað at sam-ráðast politiskt við Føroyar sum eitt samfelag fyrj seg eru altavgerandi fyrj bretska áhugamálini við-vikjandi olju- og gassvinnu-i Norðurlantshavinum. Henda gongdin týskt hava fingið eitt stórt skump rætta vegin eftir at Blair-stjórnin kom til fyrj tveim árum síðani. Ein ábending um hetta kom við flóvandi ynskjunum um til-

Louis Wilson, hálvur føroyingur búsetandi í London, er iðin lobbyistur fyrj føroyskum áhugamálum í Bretlandi

lukku frá bretska uttanrík-isráðnum til nývalda føy-oyksa lögmannin Anfinn Kallsberg í fjór. Eftir hvat eg veit, eru føroyskir lög-menn fyrr komnir og farnir, uttan at bretska stjórnin hevur sýnt hesum nakran áhuga yvirhøvur. Men longu á sumri 1997 gjørdi bretska sendiharrin í Dan-mark nakrar áhugaverdar viðmerkingar, tá hesin var í Tórshavn. Hann visti á á-hugan, sum nýggja Labour-stjórnin hevði víst fyrj Føy-oyum og til „heitu kenslur-nar“, sum nú komu úr London. Havandi í huga, at diplomatar av venjing og vana virliga víga hvørt orð, teir bera fram alment, so var hetta ein greið ábending um, at bretska stjórnin vil hava tættari samstarv við Føroyar og tað við rottu virðingini fyrj tjóðskapar-kenslunum.

Sum partur av teirra sam-skifti við Føroyar fer bretska stjórnin uttan iva at bjóða høgum føroyskum politikarum og øðrum høg-um fólki í samfelagnum á almennar vitjanir í Bret-landi. Skráirnar hjá teimum verða lagdar í hendurnar á reynda starvsfólkunum í uttanríkisráðnum, sum fara at gera alt fyrj at tryggja, at gestimir hava alt gott at bera Bretlandi, tá teir fara avstað aftur. Føroysku gestirnir

fara ivaleyst at verða bornir á lógvum, meðan teir eru í Bretlandi, og alt fer at verða gjørt fyrj at ganga teirra ynskjam á móti.

Tað merkir, at vit í fram-tíðini kunnu vænta, at føy-oykskir lögmen verða mót-íknir á ein hátt, ið somir seg fyrj tjóðarleiðarar. Hetta fer at verða ein stórir mun-ur frá upplivingunum hjá hansara undanmonnum. Eg trúgvi ikki, at hátíðarhaldið var serliga stórt, tá Hákon Djurhuus gjørdi í 1960 áru-num kom við einum trolara til Grimsby til fiskivinnu-samráðingar við bretar. Og fá góvu embætinum hjá Atla Dam gætur, tá hesin tiggju ár seinni var í somu ørindum. Tá BBC hevði samrøðu við hann, fekk hann heiti sum „partur av dansku sendinevndini“.

Tað er sjálvsagt lætt at vera kyniskur viðvíkjandi bretska „sjarmaoffensivu-num“, vit nú kunnu vænta okkum, og staðfesta, at hon kanska eisini fer at rigga. Hetta verður, um føroyingar stara seg blindar av slíkari VIP viðferð. Men um fólk hava eygni opin, tá tey vitja, kunnu sambondini, sum nú eru skapt, bert gagna Føroyum. Bretar hava sjálvsagt teirra egnu áhugamál fremst í huganum í sambandi við Føroyar. Teir vilja hava fólk, sum hava

vitjað í Bretlandi, at halda alt gott um Bretland. Og tað er einki skeivt í hesum. Tað er vanligt í uttanríksmál-um. Men tað leggur eina ábyrgd á føroyingar, sum skulu avgera, hvat teir vilja hava burturúr samstarvi-num, og síðani stremba eftir hesum við sama ídni. Tað mugu hóast alt vera nógv felags áhugamál. Hetta merkir, at tíðin er komin til at hugsa strategiskt um við-urskiftini millum Føroyar og nærmasta grannan sunn-anfyri.

Nýggi viðurskipti við Bretland gevur møguleika fyrj at minka um tilknýtið til Danmark og sleppa av við „tunnillssjónina“, har Keyppannahavn er einasti vegur til heiminn uttanfyri. Hetta má avgjört vera ein sunn gongd, líkamikið um málið hjá føroysku stjórnini er fullveldi ella broytingar í viðurskiftunum millum londini í ríkisfelagsskapi-num. Bretland er ikki long-ur eitt hjálandaveldi, hóast føroyingar ikki kunnu sigast ringir fyrj at hava hugsað øðrvísi, tá bretar royndu at økja sitt vald heilt inn á gáttina hjá føroyingum fyrst í 1990 árunum. Hinvegin er Bretland í lotuni mitt í eini grundlógarbroyting, har nýggi vald hava tikið seg upp í Skotlandi og í Wales. Nú hava Føroyar møguleika